

POVODOM KNJIGE:

„PROTIVTENKOVSKA ODBRANA“

Knjiga,¹ uglavnom, obuhvata jedan deo istorijskog razvoja tenkova i sredstava za pt-borbu, pregled nekih savremenih protivtenkovskih sredstava, organizovanje i metode vođenja pt-borbe.

Pojava ove knjige doprineće da se još bolje sagleda važnost protivtenkovske odbrane (PTO) u celini. U njoj su donekle sređeni i istorijski podaci o pojavi i evoluciji pt-sredstava i njihovoj upotrebi u dva svetska rata. Knjiga je bogata istorijskim i savremenim gledištima i stavovima o organizaciji i vođenju pt-borbe, pre svega u armijama velikih sila. Vredna su pažnje i neka iskustva iz pt-borbe u pojedinim bitkama II svetskog rata. Iz ovoga posebnu pažnju zaslužuju primeri i iskustva organizovanja i izvođenja PTO u Severnoj Africi i na istočnom frontu.

S obzirom na to što je u knjizi dosta prostora posvećeno istorijskom razvoju tenkova i sredstava za pt-borbu, logično je bilo očekivati da će autor, koristeći se takvim podacima, dati uopštenu studiju problema pt-borbe i ukazati na dalje mogućnosti organizovanja pt-borbe i metode njenog vođenja. Međutim, on se zadovoljio samo time što je hronološki registrovao neke istorijske momente i to pretežno bez solidnije analize i zaključaka.

Autor je metode vođenja pt-borbe i elemente pt-odbrane, uglavnom, zasnovao na artiljeriji i pt-raketama i sve to gotovo doslovno nakalemio na šeme iz II svetskog rata. Istina, on govori i o zadacima drugih borbenih sredstava u borbi protiv tenkova, ali van onih pitanja u kojima razmatra organizaciju, elemente pt-odbrane i metode vođenja pt-borbe.

Međutim, pošto pt-odbrana u savremenim uslovima predstavlja integralni deo svih vidova i rodova, trebalo je i organizaciju, elemente pt-odbrane, metode vođenja pt-borbe i sve proračune zasnovati ne samo na artiljeriji i raketama, već i na pešadiji, inžinjeriji, tenkovima i drugim pt-sredstvima. Sem toga, ako je autor želeo dati nešto novo o strukturi i organizaciji pt-odbrane (jer ono što je u knjizi dao uglavnom je poznato), morao je izaći izvan okvira onih elemenata pt-odbrane koji su se zadržali od II svetskog rata do danas. U vezi s tim trebalo je odrediti mesto i ulogu svakom rodu i vidu kao integralnom delu celine u borbi protiv tenkova, tj. u sistemu celokupne odbrane, imajući u vidu masovnu upotrebu ten-

¹ U izdanju Vojnoizdavačkog zavoda objavljena je knjiga „Protivtenkovska odbrana“ od artiljerijskog pukovnika Milivoja Stankovića.

kova u eventualnom ratu. Svaki elemenat borbenog poretka može biti gotovo podjednako (i istovremeno) izložen napadu tenkova, a ne samo PTOd ili uporište.

Ovo su samo opšte napomene o knjizi. U njoj su pokrenuta mnoga pitanja koja zaslužuju svestraniji kritički osvrt i ocenu. Cilj ovog osvrta nije u tome da se iznosi ono što je u knjizi pozitivno, već naprotiv da se kritički osvrnemo na neka važnija pitanja. S obzirom na to što je prostor ograničen, osvrnućemo se samo na sledeća pitanja:

- stavove i predloge autora u tretiranju problema protivtenkovske borbe;
- korisnost iznošenja obimnih tehničko-političkih podataka za tenkove i pt-sredstva iz vremena njihove pojave i početnog razvoja, i način korišćenja istorijske građe iz I i II svetskog rata;
- iznošenje već poznatih (objavljenih) podataka i gledišta;
- redosled pt-sredstava po važnosti;
- bataljonsku pt-rezervu i još neke „novine” u načinu upotrebe pokretnih i nepokretnih elemenata PTO;
- jurišni pt-odred i partizanske jedinice i njihove zadatke u borbi protiv tenkova u pozadini neprijatelja, i — kraći osvrt na još nekoliko pitanja i „predloga”.

*

Pre svega treba istaći da je teško polemisati o nekim pitanjima u knjizi, kada nisu dovoljno istaknuti stavovi autora u odnosu na stavove koji odražavaju gledišta stranih armija. Ovo se, uglavnom, odnosi na pitanja obrađena u trećem delu knjige. Neodređenim stavovima se čitaoci stavljaju u nedoumicu koji zaključci i predlozi najbolje odgovaraju našim uslovima i materijalnim mogućnostima. Istina, autor je na početku ovog dela knjige rekao koja su gledišta stranih armija, ali je u daljem razmatranju ovih pitanja bio nedovoljno jasan.

Knjiga „Protivtenkovska odbrana” u prvom redu je namenjena našim starešinama. S obzirom na to što sva naša vojna izdanja (dela iz oblasti vojnoteoretske misli) treba da se zasnivaju na koncepcijama opštenarodnog odbrambenog rata, sasvim je logično da je zaključke i predloge date u knjizi trebalo zasnivati, pre svega, na tim koncepcijama.

Bez obzira na to što su neka načelna pitanja iz strategije, operatike i taktike opšte važeća, manje-više, za sve armije, postoje i mnoge razlike (ne samo specifičnosti) u formaciji, organizaciji, karakteru zemljišta, metodama vođenja borbe i dr., pa se sasvim naučno može tvrditi da i u teoretskim postavkama (stavovima) o navedenim pitanjima postoje razlike. Ove razlike, pored ostalog, proizilaze i iz toga što su neke armije obimnije opremljene savremenijom ratnom tehnikom, pa će time i njihovi taktički i drugi postupci biti različiti i zasnivaće se na drugačijim teoretskim stavovima, nego u armijama čiji je materijalni potencijal manji. Također se mora imati u vidu da postoje i razlike u karakteru zemljišta i kvalitetu ljudstva (tradiciji, sklonostima, obučenosti i dr.) pojedinih

zemalja, pa će i svaka armija pri izvođenju borbenih dejstava primenjivati one operativno-taktičke postupke koji najbolje odgovaraju kvalitetu tog ljudstva i karakteru zemljišta.

Prema tome, sasvim je opravdano insistirati da se zna čiji su stavovi u jednom vojnom delu, iz čega proizilaze, tj. na čemu se zasnivaju i kome se preporučuju. Znači, autor je u tretiranju osnovnih pitanja trebalo da se više približi našim uslovima, organizaciji, naoružanju i opremi, pa bi sugestije i zaključci bili određeni i korisniji.

*

Obimni tehničko-taktički podaci za tenkove, artiljerijska oruđa i druga pt-sredstva iz I svetskog rata, kao i osobine nekih borbenih sredstava do početka II svetskog rata, ne mogu korisno poslužiti za sagledavanje praktičnih problema PTO u današnjim uslovima. Mnogi od tih podataka ne mogu se danas koristiti jer su prevaziđeni razvojem savremene tehnologije i novijim iskustvima operatike i taktike, pa su stoga i nepotrebni u knjizi.

Radi ilustracije kakvom se metodologijom autor služio pri korišćenju istorijske građe iz I i II svetskog rata navešćemo nekoliko primera.

Na str. 37. autor govori o heroizmu Varšavljana u borbi protiv nemačkih tenkova, ali korisno bi bilo da je u vidu pouke istakao koje su metode borbe oni primenjivali i kojima su se sredstvima koristili. Na str. 41—45. samo se prepričavaju neki poznati momenti iz nemačko-francuskog rata 1940. god. Ovde je bilo dosta mogućnosti da se izvuku zaključci koji bi korisno poslužili za obimnije i konkretnije sagledavanje problema pripreme jedne zemlje (teritorije i armije) za PTO, da bi se u eventualnom ratu uspešnije mogla suprotstaviti masovnom napadu tenkova.

Međutim, poučan je primer neodlučnosti Francuske što nije pred II svetski rat energičnije otpočela da organizuje PTO, tj. što nije brže uvodila u formacijski sastav jedinica savremenija pt-sredstva i izgradila (prihvatila) naprednije koncepcije upotrebe tenkova i vođenja pt-borbe. Tim više što su Francuzi znali koncepcije na kojima su Nemci izgrađivali svoje oklopne snage.²

Ovakva shvatanja, pored ostalog, doprinela su da nemačke oklopne divizije veoma smelo i brzo forsiraju reku Mezu, ostvare za to vreme zapanjujući tempo napada (oko 70 km) i za nepunih 7 dana dostigle Abevil i Lamanš. Francuske i savezničke snage su bile presečene na dva dela.

Francuzi su svoja gledišta zasnivali uglavnom na koncepcijama I svetskog rata. Pokazalo se da te koncepcije nisu odgovarale za II svetski rat. Prema tome, sasvim je logično da se pri razmatranju problema savremene pt-odbrane postavi pitanje (i analizom pokušaja odgovor) da li nije zabluda da se njena struktura u savremenim uslovima zasniva na šemama iz II svetskog rata. Da se autor služio

² Naša teorija oklopnog rata bila je daleko od toga da je za saveznike predstavljala tajnu. Melentin „Oklopne bitke” st. 49. Izdanje 1962. god.

ovakvom analogijom, ne bi metode vođenja pt-borbe i elemente pt-odbrane kalemio na šeme iz navedenog rata.

Sasvim je u redu što nam autor prezentira jedan deo istorijskog razvoja i upotrebe tenkova, artiljerije i drugih pt-sredstava. Ali, šta nam je dao kroz taj istorijski prikaz? Gotovo ništa drugo sem fragmentarno i istrzano registrovanje događaja bez analize i zaključaka. Ako se tako prilazi „učiteljici života”, onda nas ona ne uči mnogo. Međutim, ako joj se priđe u ulozi svestranog i selektivnog analitičara, ona nas uči mnogo čemu. Uostalom, sve je to o čemu autor govori istorija ocenila, i ako je želeo da nas nečemu nauči iz te istorije, morao je dati zaključke i iskustva. Jedino takvim metodom može se naučno prilaziti rešavanju savremenih problema, a samo registrovanjem istorijskih događaja može da se služi istoričar, ali ne i analitičar.

Ističući pojedine momente iz nekih borbi II svetskog rata, autor se na dosta mesta koristi podacima iz memoarske građe samo jedne zaraćene strane. Sasvim je sigurno da u toj građi ima mnogo slabosti i netačnosti koje se iznose da bi se neki događaji predstavili tako da odgovaraju današnjoj politici i propagandi. Međutim, ako se već žele dati poučni i bar donekle tačni podaci iz te građe, trebalo je upoređivati podatke i događaje suprotnih strana i tako doći do koliko-toliko realnih i poučnih zaključaka, i to pre svega do onih koji nam mogu korisno poslužiti. Samo tako bi se moglo opravdati obimno korišćenje već poznatih istorijskih događaja.

*

Nepotrebno je da se u knjizi koja pretenduje da dâ odgovore na praktične probleme savremene PTO iznose podaci koji se odnose na sisteme i principe konstrukcije bestrzajnih oruđa i pt-raketa. Tako npr. na str. 100—105. i 126—128. izneseni su već poznati podaci koji su objavljeni u zvaničnim i nezvaničnim izdanjima. Oni nisu potrebni artiljercu — praktičaru, a ne predstavljaju ni novinu kojom bi se mogao koristiti artiljerac — konstruktor.

To bi se moglo reći za gotovo celo drugo poglavlje knjige, jer je opterećeno mnogim podacima koji nisu neposredno vezani za organizaciju i vođenje pt-borbe.

*

Govoreći o važnosti pt-sredstava, a imajući u vidu odlike savremenog tenka, autor *a priori* stavlja pt-rakete na prvo mesto. Evo šta on kaže: „Imajući u vidu ovakav tenk³ koji će dejstvovati u masama, redosled pt-sredstava po važnosti bio bi: *pt-rakete, tenkovi, avijacija*. Klasična artiljerijska oruđa nisu se potpuno učvrstila na četvrto mesto, jer pešadija sa svojim pt-sredstvima takođe pretenduje na ovo mesto. Međutim, u sistem PTO uključuje se i raketno-nuklearno oružje; koje će mesto pripasti njemu pokazaće budućnost...” (str. 178).

³ Autor misli na američki tenk — M-60A-1 koji ima kumulativnu granatu sa krilnim stabilizatorima za gađanje pokretnih ciljeva i dr., a što se uglavnom odnosi i na ostale savremene tenkove.

Ne može se samo na osnovu karakteristika savremenog tenka odrediti redosled (rang) važnosti pt-sredstava, a da se pri tome ne uzmu u obzir i drugi bitni činioci koji utiču na rezultate i mogućnosti vođenja protivtenkovske borbe.

Poznato je da su protivtenkovske rakete po konstrukciji vrlo komplikovane, dosta skupe i teško se održavaju. U vezi s tim, prvenstveno za manje zemlje, postavlja se pitanje mogućnosti njihove masovne proizvodnje, kao i mogućnosti da se njima naoruža regularna armija i sve druge jedinice (grupe, odredi) koje će učestvovati u opštenarodnom odbrambenom ratu. Tome treba dodati da će od prvog dana nuklearno-raketnog rata ratna proizvodnja biti smanjena ili svedena na minimum. Iz ovog se može logično zaključiti da će armije (pre svega malih i srednjih zemalja) ući u rat sa ograničenim brojem protivtenkovskih raketa i neće moći da ih omasovljavaju (proizvedu ili kupuju).

Svakako će na ovo uticati i teškoće u obučavanju i treniranju ljudstva i mogućnosti održavanja i proveravanja raketa. Ovo posebno važi za teritorijalne i partizanske jedinice.

Protivtenkovskim raketama se uspešno gađaju ciljevi na daljinama od 1.000 do 3.000 m. Na ovim daljinama oklopna borbena sredstva se mogu gađati samo ako je zemljište ravničasto i nije obraslo. Međutim, na ispresecanom, brdovitom, pošumljenom i planinskom zemljištu, oklopna borbena sredstva se teško osmatraju i gađaju. Kada oklopna borbena sredstva (u ovakvim uslovima) dođu na ona udaljenja na kojima se mogu dobro uočiti i gađati, pt-rakete će imati minimalne mogućnosti za dejstva. Znači, zemljište će sa svim svojim karakteristikama znatno uticati na mogućnost korišćenja protivtenkovskih raketa i drugih pt-sredstava, a time i na određivanje njihovog redosleda (ranga).

Sem toga, o upotrebi protivtenkovskih raketa u borbi do danas nema dovoljno iskustava. Do sada nema podataka ni o tome kako se vojnik — operator ponaša u procesu borbe, tj. kakve su njegove mogućnosti koncentracije i psihičke spremne za vođenje pt-raketa u sferi intenzivne pešadijske, artiljerijske i drugih vatri. Nepovoljni klimatski uslovi takođe umanjuju efekat i preciznost pogađanja pt-raketama. Brzina bočnog vetra 8 m/sek. smanjuje tačnost pogađanja za 50%, a veća od 11 m/sek. još i više, dok neke tipove raketa isključuje iz upotrebe. Sve će ovo u znatnoj mери negativno uticati na mogućnost i preciznost gađanja.

Nema sumnje da pojava protivtenkovskih raketa i njihovo uvođenje u naoružanje predstavlja novo poglavlje u razvoju sredstava za protivtenkovsku borbu, jer su njihove prednosti nad drugim pt-sredstvima u dometu, manevru i probojnosti.

Međutim, ako se uzmu u obzir svi navedeni činioci, neopravdano je protivtenkovske rakete stavljati (po važnosti) na prvo mesto. Danas ni jedna armija ne raspolaže univerzalnim protivtenkovskim sredstvom, pa će zato svako pt-sredstvo u različitim uslovima moći uspešno da se uklopi u sistem protivtenkovske odbrane.

Kada je reč o rangiranju pt-sredstava, nije jasno zašto autor nije dosledan ranijem stavu, jer na strani 197. iznosi sasvim su-

protivno mišljenje od prethodnog. Evo šta kaže: „Više se ne postavlja pitanje koje je osnovno sredstvo PTO, jer niko danas ne zastupa tezu o univerzalnom pt-sredstvu, pa zato svako oruđe koje je sposobno da uništava tenkove ima svoje mesto u PTO i samo veštím usklađivanjem dejstva svih pt-sredstava, uz znalačko korišćenje pt-prepreka i zemljišta, može da dovede do uspeha. Mogućnosti pt-sredstava su različite. To se mora imati u vidu i, zavisno od konkretne situacije, *prednost* (podvukli DS i MM) dati onim sredstvima koja su efikasnija, pouzdanija i ekonomičnija”.

*

Kada se u knjizi govori o pokretnim elementima protivtenkovske odbrane, zastupa se mišljenje (ili predlaže) da se u bataljonu (u odbrani i napadu) formira bataljonska pt-rezerva. Razlozi se objašnjavaju „...time što će bataljon u savremenim uslovima braniti znatno širi rejon od bataljona u prošlom svetskom ratu, pa je manja verovatnoća pravilnog izbora težišta PTO, naročito kada se odbrana organizuje na brzu ruku. S druge strane, teško je tačno predvideti gde će neprijatelj da izvrši nuklearne udare, pa treba imati sredstva kojima komandant bataljona može brzo da stabilizuje svoj narušeni sistem pt-vatre.” Jačina pt-rezerve bila bi 2—3 odeljenja pt-raketa prenosnog tipa sa po 8—12 raketa na odeljenje. Protivtenkovski rejon bio bi na zadnjem delu bataljonskog rejona odbrane, s tim da se predvide 2—3 pt-položaja. Udaljenje pt-položaja od pt-rejona ne bi trebalo da bude veće od 1 do 1,5 km, da bi se moglo preći peške za 10—15 minuta.

Ovde se postavljaju pitanja: da li je potrebno da se u bataljonu formira pt-rezerva, da li će ona moći da izvršava zadatke koji joj se predviđaju i da li te zadatke može da izvršava i na drugačiji način?

Kada se ima u vidu širina odbrambenog rejona bataljona (3—5 km), teškoće oko toga da se unapred proceni gde će neprijatelj izvršiti nuklearni udar i broj tenkova koji se mogu očekivati na frontu odbrane bataljona, moglo bi se zaključiti da je bataljonu potrebna pt-rezerva. Međutim, pošto pt-rakete najuspešnije gađaju tenkove na daljinama većim od 1.000 m (domet 2—3 km), sasvim je jasno da sa jednog položaja „na zadnjem delu bataljonskog rejona odbrane” i približno sa sredine mogu uspešno gađati sva oklopna borbena vozila na celom rejonu odbrane bataljona. Ako neprijatelj oklopnim borbenim sredstvima napada levo ili desno od pt-rejona, time će situacija biti još povoljnija, jer će na taj način izložiti bok dejstvu pt-raketa. Sem toga, ako je napad tenkova kanalisan na jedan pravac (brdsko, planinsko, pošumljeno i drugo zemljište), dovoljno je samo na tome pravcu organizovati pt-položaj.

Kada počne napad, neprijatelj će manje-više, tući jakom peša-dijskom, artiljerijskom i drugom vatrom celu dubinu odbrane bataljona. Upravo će tada (i kada se ispolji dejstvo tenkova) biti potrebno pokrenuti pt-rezervu (u stvari desetak ljudi koji nose pt-rakete i sve ono što ide uz njih) na pt-položaj „obično na zadnjoj ivici

četnog rejona odbrane". Zadnji deo rejona odbrane pešadijske čete udaljen je 1 km od prednjeg kraja, a pt-rejon oko 2 km (1—1,5 od pt-položaja). Ako se uzme npr. da je moguće oceniti glavni pravac napada tenkova u momentu kada budu udaljeni 1 km od prednjeg kraja, postavlja se pitanje ko će pre stići u rejon pt-položaja — tenkovi koji su udaljeni 2 km (brzina kretanja 12 km/č) ili pt-rezerva (brzina 6 km/č) koja je udaljena 1—1,5 km. Realno je očekivati da će tenkovi i pt-rezerva stići u rejon pt-položaja približno u isto vreme. Neka pt-rezerva stigne i nešto ranije, ali će i tenkovi za isto vreme (najverovatnije) stići do onog udaljenja od pt-položaja sa koga gađanje raketama postaje manje efikasno ili neefikasno.

Kada se navedenim činjenicama doda i najminimalnije vreme koje je potrebno za postavljanje pt-raketa na pt-položaj, u najmanju ruku je nekorisno u bataljonu formirati pt-rezervu i njome izvoditi manevre u procesu borbe na dubini rejona odbrane bataljona.

Danas bi se teško moglo tvrditi da će i pt-odred puka (s obzirom na navedene činjenice) moći da dejstvuje onako kao u II svet-skom ratu.

Kada se govori o pripremi pt-odbrane puka i divizije, autor po-red pt-rejona i pt-položaja, predviđa i očekujući rejon. Evo šta na str. 249. i 250. stoji: „Za svaki pt-položaj bira se i očekujući polo-žaj... Očekujući položaj se bira iza pt-položaja na 1—2 km, a treba da obezbedi maskirani raspored pt-odreda i njegov boravak na njemu u toku nekoliko časova. Na ovom položaju se postavljaju definitivni zadaci nižim starešinama i sa njega razvođe jedinice na pt-položaje”.

Da li će pt-odredi efikasnije moći da izvršavaju svoje zadatke ako se „nekoliko časova” zadrže na očekujućem položaju, pored ostalog, i radi postavljanja definitivnih zadataka nižim starešinama?

Protivtenkovski odred organizuje i poseda pt-rejon (sistem vatre, inženjersko uređenje, maskiranje i dr.) sa ciljem da na njemu primi borbu protiv tenkova ili da sačeka momenat do pokreta na pt-položaj. Svi pt-položaji unapred se određuju (izviđaju) i s obzirom na raspoloživo vreme uređuju. Potčinjenim jedinicama se pr-ovremeno *preciziraju zadaci* za pokret i odbranu svakog položaja. Dakle, pre pokreta na bilo koji pt-položaj svakoj jedinici i stare-šini mora biti poznat zadatak.

U toku borbe, na dati signal, odred bez zadržavanja prema ra-nije utvrđenom planu kreće na pt-položaj, poseda ga, organizuje sistem vatre, maskira se i dr. Da li se može na „nekoliko časova ranije” proceniti na koji pravac i položaj treba uputiti pt-odred? Ako se odred i uputi na jedan pravac „nekoliko časova ranije” nije sigurno da će tenkovi baš tim pravcem i produžiti dejstvo. Među-tim, ako se sigurno proceni da će neprijateljski tenkovi dejstvovati na jednom pravcu, postavlja se pitanje zašto pt-odred i postavljati u pt-rejon.

Zadržavanje pt-odreda u nekakvom improvizovanom očekuju-ćem rejonu (sem ponekad za PTOd armije) i tek tada precizirati zadatak nema nikakve svrhe. Posedanje očekujućeg rejona, pono-vo sređivanje za pokret i izvođenje pokreta napred još 1—2 km,

moгу samo da ometu realizovanje onoga što je već planirano, omoguće neprijatelju lakše otkrivanje i izlaganje odreda udarima avijacije.

Protivtenkovski odred može da posedne očekujući položaj samo u slučaju nužde (ako nije moguće da posedne pt-položaj), a ne zato što bi to predstavljalo najbolje rešenje.

Uostalom metod upotrebe pt-odreda je kopija iz II svetskog rata. Iz poznatih razloga pt-odredi će se ubuduće raspoređivati na većoj dubini, pa će i njegovi manevri (pokret unapred) trajati duže. Ovim će oni i duže biti izloženi opasnostima iz vazduha (avijaciji, helikopterima, „A” projektilima i dr.). Prema tome, vredna bi pažnje bila jedna analiza korisnosti ovakve upotrebe pt-odreda. Ovcme treba dodati da je ključni problem savremene PTO kako sprečiti prodor većih oklopnih jedinica kroz operativnu dubinu branioca, a ne tražiti, pre svega, rešenje kako slomiti napad tenkova na prvom položaju I pojasa, a što je često nemoguće i nerearno očekivati. Autor upravo na ovom poslednjem traži rešenje, jer za njega „najkritičniji momenat za odbranu u celini, pa i za PTO, nastupa onda kada napadač pokuša da 'na leđima' delova za obezbeđenje prode u sistem odbrane” (str. 256).

U knjizi se govori o helikopterskim pt-odredima. Pre svega, to je potpuno novi elemenat pt-borbe koji se u praksi pojavio u ratu u Vijetnamu. Autor (str. 211. i dalje) je proračunao da sa 9 helikoptera i 54 rakete može da uništi 30 tenkova. Ne može se isključiti mogućnost upotrebe helikoptera u borbi protiv tenkova. Međutim, treba imati u vidu da je do njihove primene došlo u posebnim uslovima rata. Amerikanci u Vijetnamu imaju apsolutnu prevlast u vazduhu i helikoptere upotrebljavaju protiv relativno slabe PVO i manjih tenkovskih snaga Vijetnama. Postavlja se pitanje da li je realno da se na ovakav način čitaocima prezentiraju helikopterski pt-odredi apstrahujući sve iznesene činjenice i okolnosti pod kojima se oni prvi put upotrebljavaju.

*

Na strani 215. autor iznosi misao o mogućnosti formiranja i upotrebe „jurišnog pt-odreda jačine 30—40 ljudi podeljenih” u nekoliko grupa i naoružanih pt-tomblonima, bestrzajnim pt-topovima ili pt-raketama. Odred bi dejtвовao po planu korpusa, samostalno ili u sadejstvu sa partizanskim jedinicama ili raketno-nuklearnim sredstvima i avijacijom. Međutim, njegovo mesto i način dejstva nisu dovoljno precizirani. Što se tiče zadatka jurišnog pt-odreda na str. 228, autor, pored nekih uopštenih zadataka koji se odredu mogu dati u pretpolju, jasno kaže: „Objekti *napada* (podvukli DS i MM) jurišnih pt-odreda mogu biti: rejoni prikupljanja oklopnih jedinica prvog armijskog ešelona...” Dakle, jurišnim pt-odredima predviđaju se zadaci da napadaju oklopne pukove ili brigade u rejonu prikupljanja. Da bi istakao namenu jurišnog pt-odreda autor na str. 215. piše: „Tako, na primer, za napad na rejone prikupljanja oklopne tehnike neprijatelja, koji se izvodi noću ili po lošem vremenu, nisu pogodne pt-rakete pa ni raketno-bestrzajna oruđa, već

pt-trombloni, ručni pt-bacači, pt-mine i zapaljiva sredstva. No, ako odred ima bacače za osvetljavajuće rakete, u tom slučaju će 2—4 odeljenja pt-raketa ili 2—4 raketno-bestrzajna oruđa naći svoje puno opravdanje”.

Ručni pt-bacači imaju domet do 200 m, pt-trombloni mogu gađati tenkove na daljinama do 100 metara, bestrzajna oruđa najviše 500—600 m. Iz ovoga se vidi da se jurišni pt-odred mora približiti oklopnim borbenim sredstvima na daljinu 100—600 m. Dozvolimo da je to moguće ako se radi o malim oklopnim grupama ili manjim jedinicama neprijatelja koje se nalaze dublje u pozadini, ali kada se radi o napadu na oklopne jedinice prvog armijskog ešelona to je teško prihvatljivo. Ovde se izgleda gubi iz vida raspored, gustina i bojna gotovost neprijatelja u rejonu prikupljanja, mogućnost da radarima otkrije grupu ljudi na daljinama većim nego što je uspešno dejstvo pt-sredstava i da topovskom i mitraljeskom vatrom brzo dejstvuje na grupu od nekoliko vojnika, pre nego što ona otvori vatru na tenkove.

Za izvođenje PTO u pozadini neprijatelja korpus „detaljno planira ... upotrebu jurišnih pt-odreda, a armija kroz dejstvo partizanskih i vazdušnodesantnih jedinica”. Evo šta na str. 254. piše: „Partizanskim jedinicama planiraju se zadaci u dubljoj pozadini neprijatelja. One treba da napadaju rejone prikupljanja oklopnih jedinica drugog ešelona armije napadača i da ometaju pokret stratezijskih rezervi. Zadatak im je konkretan, preciziran po vremenu i prostoru ili im se daju zone dejstva i šire vremenske granice, a ciljeve i momenat napada određuju starešine partizanskih jedinica”. Ovde je trebalo reći koje su to partizanske jedinice i kako „treba da napadaju (podvukli DS i MM) rejone prikupljanja oklopnih jedinica II ešelona armije napadača”. Sasvim se sigurno može tvrditi da bi takvi napadi na delove oklopne divizije ili brigade neprijatelja predstavljale veliki rizik. Posledice takvog napada bile bi fatalne za partizanske jedinice.

Ovim se ne želi reći da razne jedinice i grupe u pozadini neprijatelja neće moći da uništavaju tenkove, a što će najčešće činiti iz zaseda, prepadima, postavljanjem pt-mina i drugim metodima.

U celoj organizaciji i izvođenju PTO u pozadini neprijatelja u knjizi ima mnogo nejasnih mesta.

Iznesenim primedbama treba dodati još neke bez namere da se detaljnije polemise o njima, s obzirom da bi to zahtevalo mnogo više prostora, a kako se može pretpostaviti da će čitaocima biti jasno i to što će biti rečeno nije ni potrebno davati detaljnija obrazloženja.

Evo osvrta na još nekoliko pitanja i „predloga”:

a) Prema onome što je u knjizi izneseno plan PTO divizije obuhvata sve i svašta; počev od analize dobijenog zadatka, pa preko procene situacije, kvaliteta jedinica dobijenih kao pojačanja, borbenog iskustva boraca i starešina; do popune gubitaka pt-sredstvima. Nije jasno kako bi se sve to što se predlaže za plan PTO moglo oformiti i kakav bi taj dokument izgledao (str. 235—237).

b) Govoreći o protivudaru ispred prednjeg kraja autor kaže: „Protivudar ispred prednjeg kraja dolazi u obzir ako su zemljišni uslovi povoljni i ako se raspolaže snažnim vatrenim sredstvima za protivpripremu”. Protivudar ispred prednjeg kraja, autor vezuje za vatrenu protivpripremu. Očito se govori o do sada nepoznatoj tezi, a ukoliko se radi o uspešno izvedenoj vatrenoj protivpripremi može se govoriti o ispadima braniočevih oklopnih snaga što u datoj situaciji može da preraste u jači protivudar. Sem toga posle uspešno izvedene vatrene protivpripreme kojom je branilac izmenio odnos snaga u svoju korist moguće je preći i u napad. Ako se uspešno odvija, protivudar može da preraste u protivofanzivu.

c) Kompozicija knjige (bar onaj treći deo) nije najsrećnije rešena. Ista pitanja razrađuju se na više mesta i ako je očito da ona predstavljaju jednu celinu. Na primer, o pt-odredima puka, divizije, korpusa i većih jedinica govori se na str. 206—214, pa se o tim istim odredima govori na str. 246—251. Ili, recimo posebno se obrađuje „PTO divizijske odbrambene zone”, a posebno „PTO u zoni ispred prednjeg kraja” kao da ta zona (pretpolje) nije sastavni deo odbrambene zone dizivije.

Na strani 234 i 235 govori se o PTO bataljonskog rejona odbrane, posle čega se odmah prelazi na opšte smernice za PTO koju donosi korpus i armija.

d) Prostor ispred prednjeg kraja autor deli na nekoliko „manjih protivtenkovskih zona”.

Evo te podele:

„Zona ometanja oklopnih snaga neprijatelja obuhvata železničke stanice (pristaništa), gde se vrši istovar oklopnih jedinica, i njihove rejone prikupljanja ... ,

Zona usporavanja napada obuhvata prostor od polaznog položaja (podvukli DS i MM) oklopnih jedinica neprijatelja pa do krajnjeg uspešnog dometa oruđa koja gađaju neposredno ... ,

Vatrena zona pt-raketa velikog dometa iznosi 5.000 do 2.000 m ispred prednjeg kraja, i u njoj dejstvuju pt-rakete kombinovanim ili automatskim sistemom vođenja ... ,

Zona mešovite pt-vatre iznosi od 2.000 pa do 700 m ispred prednjeg kraja ... , i

Zona bliske pt-vatre prostire se od 700 m pa do prednjeg kraja”

Odmah pada u oči da autor nema nikakvu zonu između rejona prikupljanja i polaznog položaja (linije razvoja). Dakle, od daljine 40—50 (za okl. jedinice oko 100 km) pa do 1—3 km ispred prednjeg kraja (ili dalje granice vatrene zone pt-raketa velikog dometa) ne predviđa se planiranje i izvođenje ma kakvih vatri. Drugo, nije jasno kakva je razlika po prostoru između „zone usporavanja napada” i „zone mešovite pt-vatre” kada obe obuhvataju isti prostor. Još manje je jasan sam pojam „zone usporavanja napada”, s obzirom

da ona obuhvata prostor od polaznog položaja (čitaj na 1—3 km od prednjeg kraja) pa do krajnjeg uspešnog dometa oruđa koja gađaju neposredno. Protivtenkovska oruđa (pa i topovi na tenkovima) mogu gađati neposredno tenkove na daljini 1.500 i više m od prednjeg kraja, i s obzirom da su i pt-rakete „oruđa koja gađaju neposredno” zona usporavanja praktično i ne postoji.

Pored ovih zona autor na str. 237. govori o tri linije vatre: prva, linija upozorenja (alarmna) na 3.300—3.500 m, a „za rakete manjeg dometa na 2.300—2.500 m od VP; druga linija jeste linija otvaranja vatre (koja se bira što „bliže krajnjem dometu) i, treća, linija najmanje daljine. Između druge i treće linije „nalazi se zona (podvukli DS i MM) u kojoj pt-rakete izvršavaju svoj zadatak sa jednog VP”. Teško je verovati da će čitaoci uspeti da razmrse ove zone, a sasvim sigurno ih neće moći primeniti u praksi na zemljištu.

Ovde su dati kritički osvrti samo na neka pitanja koja su iznesena u knjizi „Protivtenkovska odbrana” bez pretenzija da su izabrana baš ona koja u prvom redu zaslužuju da se o njima polemíše. Kada se uzme u obzir sve navedeno u ovome osvrtu i obimne „sitne” greške o kojima ovde nije bilo reči, može se zaključiti da knjiga „Protivtenkovska odbrana” ima više slabosti nego što bi se smelo dozvoliti.

Potpukovnici
Dušan SMOLJENOVIC i
Milan MRAKOVIC